تەوانگا ڤەقەتاندەکێن ناڤدێرێن نەبناڤکری

١٠٣) تەوانگا ڤەقەتاندەکێن ناڤدێرێن نەبناڤکری ژ کۆمبینازۆنا پرۆناڤێن نەبناڤکری و پارکیتێن تەوانگێ «یەک ی»، «یەک ێ» و «هن ان»- ێ چێبوویی نە:

[یەک ی] - ەک - ی   ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر

یەک هەسپی گیا خوار.
هەسپەکی گیا خوار.

[یەک ێ] - ەک - ێ   ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا مێ

یەک مەهینێ گیا خوار.
مەهینەکێ گیا خوار.

[هن ان] - ن - ان   ژ بۆ گەلەژمارا هەردو زایەندان

هن هەسپان گیا خوار.
هەسپنان گیا خوار خوار.

شانەک

خەلکێن چار هەرێمێن کوردستانێ، بۆتی، حاجی بەیری، بەهدینی، هەکاری و

کلاسیکێن کرمانجان ڤەقەتاندەکا ناڤدێرێن نەبناڤکری یا ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر ژی ب «ێ»ـ یێ دتەوین دبێژن «زەلامەکێ نان خوار»، «ئەز هەسپەکێ دبینم». ژ بەر کو «یەک» د ئەسلێ خوە دە ژمارناڤە گاڤا کو ئەو دکەڤە پاشیا ناڤدێرەکێ زایەندا ژمارناڤێ (ئانگو «یەک»ـ ێ) دبە زایەندا راسەر(دۆمینانت) و ناڤدێر هەمی ل گۆر زایەندا «یەک»ـ ێ تێتە تەواندن، کو ئەو ژی «ێ»یە.

ژ بەر ڤێ هندێ یە کو ئەحمەدێ خانی د «مەم و زینێ» دە ڤەقەتاندەکا ناڤدێرێن نەبناڤکری، یا ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر، هۆلێ دتەوینە:

د هەقێ مەمۆ و تاجدینی دە:

وللاه یەکێ نەمایە راحەت
بللاه یەکێ نەمایە تاقەت

د هەقێ داوەتا تاجدین و ستیێ دە:

هەر بەردەرەکێ شەماتەیەک لێ
هەر مەجمەعەکێ تەماشەیەک لێ

د هەقێ بەکۆیی دە:

چل جار دکن یەکێ مجررەب
پاشێ ئەوی دێ بکن مقەررەب

مرۆڤەکێ بۆتی ڤەقەتاندەکێن ناڤدێرێن نەبناڤکری هۆلێ دتەوینە:

ئەز زەلامەکێ دبینم.
ئەز ژنەکێ دبینم.
ئەز هن هەسپان دبینم. (ئەز هەسپنان دبینم.)
ئەز هن مەهینان دبینم. (ئەز مەهینان دبینم.)

هەرچەند ئەز ب خوە حاجی بەیری مە، ل گۆر باوەریا من، چێتر کۆ مرۆڤ تەوانگا ڤەقەتاندەکا ناڤدێرێن نەبناڤکری، یا ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر، ب «ی»- یێ بنڤیسینە بکە «- ەکی» و هەگەر ڤەقەتاندەک بە ب «ێ»- یێ بنڤیسینە و بکە «ەکێ».

ئەز زەلامەکی دبینم. (توانگ)
لێ بەلێ
ئەز زەلامەکێ بەژن بلند دبینم. (ڤەقەتاندەک)

راڤەک

تەکستێن ئەحمەدێ خانی، مەلایێ جزیری، مەلایێ باتەیی، مەلە خەلیلێ سێرتی

و ڤیسکارێن کلاسیک یێن کۆ ب کرمانجیا بۆتان، حاجی بەیران، بەهدینان و هەکاریان ڤیساندنە ل گۆرا ئسولا زاراڤاییێ وان تێن ڤیساندن. ئەڤ ژ بۆ سەداقەتا ب تەکستێن وان رە پێویستە.

کورتەک

لیستەیا کورتەکێن ئادەتی

١٠٤) کورتەکێن ئادەتی د کوردیێ دە هێژ باش روونەنشتنە و هەر نڤیسارەک ل گۆر زانینا خوە کورتەکان تینە ئان نائینە. ل ژێرێ نموونەییێن چەند کورتەکان هەنە. ئەڤ کورتەکێن هە دڤێت ب نقتەیێ بێن نڤیساندن، هەرچڤاس ئەو د نێڤا کۆمەکێ دە ژی بن.

شانەک: ٢ـ بێژەیێن وەک فرەنسە، سووریە، ئەمێریکە، ئەفریقە هتد یێن کۆ ب «ە»کێ تەمام دبن، [...]

بەدرـ خان، جەلادەت ئالی(١٩٤١)، «بنگەهێن گرامێرا کوردمانجی»، هاوار، هژم: ٢٣، رووپ: ١٠

ژ ڤێ ژێگرتنێ ژی دیارە کۆ جەلادەتی بێژەیێن «هەتا داویێ» ب نقتەیان کورت کرنە. د سوێدیێ دە ژی کورتەکێن ئادەتی ب عەینی قاعدەیی تێن کورت کرن. نقتەکرنا کورتەکان ژی ب سەرێ خوە پرۆبلەمەکا مەزنە. ئایا مرۆڤ نقتەیێ داینە نێڤبەرا هەر بێژەیەکێ دە، یان ژی د داویا کورتەکێ ب خوە دە؟ بەرسڤەکا سەدێ سەد ژ ڤێ پرسێ رە نینە و ل ژێرێ ئالتەرناتیفەک کۆ من، نەقاندی هەیە. ل گۆر ڤێ سیستەمێ هەمی کورتەکێن ئادەتی ب نقتەیەکێ پشتی هەر بێژەیەکێ خەلاس دبن و ب ڤی ئاوایی ئستقرارەکێ دئێخە سیستەمێ. د سوێدی و فرانسیێ دە جارنان نقتە ل پشت هەر بێژەیەکێ هەیە، جارنان ژی ل پاشیا

هەمیێ کورتەکێ تەنێ نقتەیەک هەیە.

hw.d.	هەروەکی دی
w.d.	وەکی دی
w.d.	وەکی نموونە
b.nim.	بۆ نموونە
b.z.	بەری زایینێ
p.z.	پشتی زایینێ
b.m.î.	بەری میلادا عیسای
p.m.î	پشتی میلادا عیسای
h.h.	هجری هەیڤی(قەمەری)
h.r.	هجری رۆژی(شەمسی)
m.	مرن
l.bn.	لێ بنێرە
f.b.	فەد بکرێ
y.j.w.	یەک ژ وان
j.t.	ژ... تا
y.w.w.	یێن وەکی وان
y.w.v.	یێن وەکی ڤان
hw.	هەروها
nvn.	ناڤنیشان

j.bl.v.	ژ بلی ڤێ/ڤان
j.bl.w.	ژبلی وێ/وان
nzk.	نێزیکی
p.n.	پشتی نیڤرۆ
b.n.	بەری نیڤرۆ
b.	بەری
p.	پشتی
h.d.	هەتا داویێ
bc.	بانکجیرۆ
pc.	پۆستجیرۆ
hjm.	هەژمار
rûp.	رووپەر/رووپەل
tfn.	تەلەفۆن
drnc.	دەرینجە
yekş.	یەکشەم
duş.	دوشەم
sêş.	سێشەم
çarş.	چارشەم
pênş.	پێنشەم

هەڤەناڤێ پیڤانان

١٠٥) هەڤەناڤێ پیڤانان ـ كۆ ل گۆر لێكهاتنا نێڤ نەتەوەیی نە ـ هەرتم بێ نقتە تێن نڤیساندن. ئەو پرانی دگەل رەقەمان تێن ب كار ئانین. هەروها كورتەكێن ڤان هەڤەناڤان ژی بێ نقتە تێن نڤیساندن.

ل ژێرێ چەند نموونەیێن هەڤەناف ـ و كورتەكێن پیبانان هەنە:

Km	كیلۆمەتره
m	مەتره
dm	دەهێكمەتره
cm	سانتیمەتره
mm	ملیمەتره
km^2	كیلۆمەتره چارچك
a	ئار(د كاداسترۆییێ دە تێت ب كار ئانین)
ha	هەكتار(د كاداسترۆییێ دە تێت ب كار ئانین)
m^2	مەتره چارچك
dm^2	دەهێكمەتره چارچك
cm^2	سانتیمەتره چارچك
mm^2	ملیمەتره چارچك
m^3	مەتره كوب
dm^3	دەهێكمەتره كوب

cm^3	سانتیمەترە کوب
mm^3	ملیمەترە کوب
hl	هەکتۆلیترە
l	لیترە
dl	دەهێکلیترە
cl	سانتیلیترە
ml	ملیلیترە
t	تۆن
dt	دەهێکتۆن
kg	کیلۆگرام
hg	هەکتۆگرام
g	گرام
dh	دەهێککگرام
cg	سانتیگرام
mg	ملیگرام
dq	دەقیقە
s	ثانیە

کورتەکێن بگردەک

١٠٦) هنەک کورتەکێن بگردەک هەنە کۆ دشبهن ناڤان. ئەو وەکی ناڤان تێن خوەندن و وەکی قاعدە بێ نقتە ب تیپێن گر تێن نڤیساندن.

UN United Nations
USA Unoted States of America
PDK Partiya Demokrat ya Kurdistanê
YNK Yekîtiya Niştimanî ya Kurdistanê
PKK Partiya Karkerên Kurdistanê

هنەک بێژەیێن بگردەک یێن کۆ نە ناڤەکێ خوەسەرن ب هوورەکان تێن نڤیساندن.

mc مۆتۆرسکلێت
wc جۆیا ئاڤێ؛ بۆریا ئاڤێ(ژ دەستاڤ رێتنی رە)
tv تەلەڤزیۆن

گاڤا کۆ کورتەکێن بگردەک نە تیپ ب تیپ، لێ وەکی بێژەیەکێ بێن خوەندن، دڤێت مرۆڤ کورتەکان ب هوورەکێ وەکی بێژەیەکێ بنڤیسە.

aids ژ «acquired immune deficiency syndrome»ـ یا ب ئنگلیزی چێبوویە و ناڤێ نەخوەشیەکا نەبوونا هێزا خوە ـ ب ـ خوە ـ پاراستنێ یە.

hîv ژ «human immunodeficiency virus»ـ ا ب ئنگلیزی چێبوویە و ناڤێ پاتۆژەنا کۆ (aids)ـ ێ چێدکە یە.